

Лисенко Богдан Олександрович,
здобувач вищої освіти навчально-
наукового інституту поліцейської
діяльності Національної академії
внутрішніх справ
Науковий керівник:
професор кафедри кримінального
процесу Національної академії
внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, професор
Зарубей Вікторія Володимирівна

ВИКОРИСТАННЯ ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ (OSINT) В ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ВИМІР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Повномасштабна збройна агресія проти України кардинально змінила безпекове середовище, вимагаючи від органів державної влади безпрецедентних заходів реагування. Відповідно до Закону України «Про національну безпеку України», захист державного суверенітету, територіальної цілісності та демократичного конституційного ладу є найвищими пріоритетами, що безпосередньо впливають на всі сфери функціонування сектору безпеки і оборони нашої держави [1].

У цьому контексті діяльність органів Національної поліції України, а особливо спеціалізованих підрозділів досудового розслідування, набула принципово нових вимірів та змістового наповнення. Фіксація масових воєнних злочинів, розслідування багатоепізодної колабораційної діяльності, документування правопорушень проти основ національної безпеки та протидія диверсійним загрозам у прифронтових регіонах стали повсякденною, виснажливою реальністю для слідчого корпусу. Однак традиційні методи збирання доказової бази, які безальтернативно передбачають обов'язкову фізичну присутність слідчо-оперативної групи (СОГ) на місці вчинення кримінального правопорушення, в умовах постійних ракетно-артилерійських обстрілів і щільної мінної небезпеки ставлять під пряму загрозу життя поліцейських. Відтак, на рівні керівництва Національної поліції виникла гостра організаційна необхідність перегляду тактичних засад роботи слідчого апарату шляхом

запровадження інноваційних цифрових інструментів, центральне місце серед яких посідає розвідка на основі відкритих джерел (Open Source Intelligence, OSINT).

З позиції організації діяльності органів досудового розслідування, масштабна імплементація OSINT-механізмів дозволяє суттєво оптимізувати процес збирання первинної орієнтувальної та доказової інформації. Класичні алгоритми організації роботи слідчо-оперативної групи, які ґрунтовно досліджувалися провідними науковцями НАВС, зокрема В. В. Зарубей у новітніх фахових виданнях академії, передбачають чіткий розподіл функцій безпосередньо під час фізичного виїзду поліцейських на місце події [2, с. 355].

Проте нині, в умовах гібридного протистояння та високих безпекових ризиків, регламентована відомчими наказами [3] взаємодія між підрозділами майже повністю перемістилася в цифровий простір. До моменту фактичного виїзду СОГ на місце події (наприклад, для фіксації наслідків ракетного удару по цивільній інфраструктурі), слідчий, координуючи свої дії з фахівцями кримінального аналізу, акумулює критичний масив даних дистанційно. За допомогою детального аналізу актуальних супутникових знімків, геолокаційної прив'язки відеоматеріалів із соціальних мереж та моніторингу телеграм-каналів здійснюється дистанційне моделювання обставин кримінального правопорушення. Така проактивна організація слідчої роботи дозволяє не лише завчасно визначити безпечні маршрути підходу до об'єкта, а й сформувати попередню доказову базу ще до безпосереднього контакту з місцем події, що зберігає життя особовому складу.

Водночас найпроблемнішим викликом у цій сфері залишається суворо кримінально-процесуальна легалізація зібраних масивів цифрових даних, оскільки без належного процесуального оформлення аналітична робота втрачає доказовий сенс. Згідно з імперативними положеннями ст. 93 Кримінального процесуального кодексу України (КПК), збирання доказів здійснюється виключно в суворо визначеному процесуальному порядку. Відповідно до ч. 2 ст. 99 КПК України, електронні матеріали (цифрові фотографії, відеозаписи), отримані з відкритих джерел, набувають статусу електронних документів і є повноцінними джерелами доказів [4].

Однак судова практика безжально засвідчує: для визнання таких матеріалів допустимими доказами слідчий повинен бездоганно дотримуватися процедури фіксації, регламентованої

ст. 104 та ст. 237 КПК України. Складання протоколу огляду речей і документів (зокрема вебсайтів) вимагає від правоохоронця філігранної точності: обов'язкового зазначення повних URL-адрес, точного астрономічного часу доступу до ресурсу та використовуваних IP-адрес. Особливу увагу слід приділяти обчисленню криптографічних хеш-сум завантажених файлів (за алгоритмами MD5 або SHA-256) для беззаперечного підтвердження їхньої незмінності під час подальшого судового розгляду.

З метою подолання зазначених процесуальних бар'єрів та уніфікації підходів до роботи з цифровими доказами на рівні досудового розслідування, українським правоохоронним органам доцільно системно імплементувати визнані міжнародні стандарти, зокрема положення Берклійського протоколу щодо цифрового розслідування з відкритих джерел [5].

Цей фундаментальний документ встановлює чіткі методологічні й технічні межі для збирання та верифікації цифрового контенту у кримінальному провадженні. Застосування стандартів Берклійського протоколу надає можливість українським слідчим поліції алгоритмізувати процес збирання OSINT-даних таким чином, щоб вони стовідсотково відповідали найвищим критеріям допустимості як у національних судах, так і в Міжнародному кримінальному суді в Гаазі. Підсумовуючи викладене, слід наголосити, що адаптація органів досудового розслідування Національної поліції України до надскладних викликів воєнного стану неможлива без глибокого симбіозу цифрових технологій та дотримання процесуальної форми. Опанування курсантами та діючими слідчими методів OSINT є критично необхідним кроком для забезпечення принципу невідворотності покарання за вчинені воєнні злочини.

Список використаних джерел

1. Про національну безпеку України : Закон України від 21 черв. 2018 р. № 2469-VIII. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.

2. Кримінальний процес : підручник / О. Ю. Хаблю, Г. М. Степанова, В. В. Зарубей та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. 870 с.

3. Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України : наказ МВС України від 6 лип.

2017 р. № 570. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17>.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

5. Берклійський протокол щодо цифрового розслідування з відкритих джерел : практ. керівництво. Женева : Управління Верховного комісара ООН з прав людини, 2022. 101 с. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/2022-12/HR-PUB-20-2-UKR.pdf>.

Литвиненко Володимир Максимович,

здобувач вищої освіти навчально-наукового інституту поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

доцент кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

Мельник Оксана Вікторівна

ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В РЕАЛІЯХ ВОЄННОГО СЬОГОДЕННЯ: РЕСУРСНИЙ ВИМІР

Закон сліпий, але адвокат – це той, хто відкриває йому очі на обставини справи, які могли б залишитися непоміченими.

Вказаний крилатий вислів описує фундаментальну суть правосуддя та критично важливу роль захисника у судовому процесі. Образ «сліпого закону» походить від давньогрецької міфології, а саме від Феміди – богині правосуддя із пов'язкою на очах, що символізує неупередженість і рівність усіх перед законом. Сторони вільні в поданні своїх доказів перед судом.

Введення правового режиму воєнного стану стало однією з нагальних проблем сьогодення, таке рішення змусило адаптуватися всю правову систему країни до нових реалій, адвокатура також зазнала суттєвих змін, але не зважаючи на це намагається забезпечити свою діяльність під час війни. Основними викликами для неї стали мобілізація та міграційні